

Harri Hänninen

ETULINJAN LÄÄKINTÄMIES

Jatkosodan päiväkirja

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

© Harri Hänninen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Esilehtien kartat: Ari Suramo

Kuvaliitteen kuvat ovat Reino Hännisen kotialbumista, ellei toisin mainita.

Kannen kuva: Kersantti Hänninen sitomassa haavoittuneen
kersantti Edvin Haapalan jalkaa 13.9.1943 Lempaalassa.

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-52844-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Sisällys

Prologi	7
Valmistautuminen	11
Koulutusvaihe 12.2.1940–29.6.1941	11
Marssi kohti itärajaa 30.6.–9.7.1941	20
Hyökkäysvaihe	25
Tulikaste Louhivaarassa 10.7.–15.7.1941	25
Hyökkäys Mieronahoon 16.7.–22.7.1941	28
Marssi Tolvajärvelle 23.7.–4.8.1941	32
Ägläjäjärven taistelu ja lepovaihe 5.8.–14.8.1941	38
Suojärven tulimyrsky 15.8.–21.8.1941	45
Yhä syvemmälle itään 22.8.–30.8.1941	52
Säämäjärven loistava voitto 31.8.–1.9.1941	60
Jumissa Säämäjärvellä 2.9.–29.9.1941	63
Kaukopartiomatka 30.9.–4.10.1941	73
Hyökkäys Kentjärvellä 5.10.–13.10.1941	77
Taistelut Kivatsun koskesta 14.10.–29.10.1941	80
Isku Muurmannin radalle 30.10.–5.11.1941	88
Uunitsassa 6.11.–23.11.1941	96
Ensimmäinen loma 24.11.–9.12.1941	99

Asemasota	104
Äänisniemen puhdistus 10.12.1941–20.2.1942	104
Paltegassa, Fedotovassa ja Virojärvellä 21.2.1942–30.1.1943	127
Viipurin kasarmeilla 31.1.–12.5.1943	144
Kannaksen Lempaalassa 13.5.–25.11.1943	148
Vammelsuuta linnoittamassa 26.11.1943–17.5.1944	170
Tyrisevän eteentyönnetty tukikohta 18.5.–11.6.1944 ...	185
Torjuntataistelut	192
Kannaksella ylivoimaista vihollista vastassa 12.6.–19.6.1944	192
Taistelut Viipurinlahdella 20.6.–25.7.1944	214
Ilomantsin mottitaistelut 26.7.–4.9.1944	228
Rauha	275
Aselepo 5.9.–19.9.1944	275
Paluu kasarmille 20.9.–12.10.1944	287
Kotiuttaminen 13.10.–18.11.1944	295
Epilogi	301
Lyhenteet	305
Lähdeviitteet	306
Lähdeluettelo	307
Miehistöluettelo	309
Lappeenrannasta 15.6.1941 lähteneet ratsumiehet	309
Haavoittuneet, kaatuneet ja kadonneet täydennysmiehet	316

Prologi

Olympia-matkakirjoituskone naksahdelti verkkaiseen tahtiin, taukosi ja jatkui taas. Kuluneen toimistopöydän äärellä istui isäni Reino Hänninen, joka löi koneella kirjaimia paperille sodan aikana tekemistään muistiinpanoista, sotapäiväkirjoista, joissa hän oli kuvannut yksikkönsä kunkin päivän tapahtumia runsaan kolmen vuoden sotataipaleeltaan. Sotapäiväkirjat olivat olleet vuosia koskemattomina toimistopöydän laatikoissa. Luultavasti hän oli luvannut joillekin aseveljilleen kirjoittaa niistä joskus kirjan, ja eläkkeelle jäätyään oli kaivanut ne esille.

Vuosikymmenien takaiset, tarkoituksella jo taka-alalle haudatut muistot palasivat mieleen hänen kerratessaan tapahtumia, jotka oli kokenut 21–24-vuotiaana. Niin moni rintamalla saaduista ystäväistä, aseveljistä, jotka olivat tuolloin vammautuneet tai kuolleet, palasivat mieleen, kuten kaikki muutkin sodan kauheudet. Äitini kertoi hänen usein itkeneen kirjoituspöydän ääressä, pyörineen öisin vuoteessaan ja heränneen painajaisistaan huutaen.

Isäni käsikirjoitus valmistui aikanaan. Oikoluin tekstin ja tein siihen kielellisiä korjauksia, ja hän naputteli sen Olympialla uudelleen. Koska opiskelin tuohon aikaan Helsingissä, hän pyysi ottamaan käsikirjoituksesta kopioita ja viemään niitä kustantajille. 1980-luvun alkuvuosina sotakirjat eivät kuitenkaan olleet muodissa, joten kustantajien vastaukset olivat kohteliaan kielteisiä. Kirja jäi tuolloin julkaisematta, ja isänikin kuoli melko pian käsikirjoituksen valmistuttua. Päätin tuolloin, että vien sen joskus loppuun.

Noin 40 vuotta käsikirjoituksen valmistumisen jälkeen jäätyäni eläkkeelle, otin kellastuneet konekirjoitusliuskat esille ja ryhdyin työhön. Teksti oli kirjoitettu siten kuin päiväkirjaa yleensä pidetään: päivämäärä, päivän keskeiset tapahtumat ja joukkojen siirrot kellonaikoihin sekä kirjaukset mahdollisista tappioista. Päivien tapahtumattomuuskin oli lyhyesti todettu: ei mitään erikoista. Esitystapa oli mitä ilmeisemmin toinen syy, miksei käsikirjoitus aikaan kustantajia kiinnostanut.

Muokkasin käsikirjoituksen rakennetta päiväkirjamuodosta lähemmäksi elämäkertaa säilyttäen kuitenkin mahdollisuuden tapahtumien ajallisen seuraamiseen. Koska tapahtumista on jo yli 80 vuotta, olen jättänyt tekstiin kaikkien isäni mainitsemien henkilöiden nimet, lukuun ottamatta rintamalta karanneita ja mieleltään järkkyneitä, joita hänkään ei ollut käsikirjoituksessa niiden arkaluontoisuuden vuoksi maininnut, mutta jotka löytyivät sodan aikaisista muistiinpanoista.

Sotapäiväkirjat kertovat Hämeen ratsurykmentin (HRR) ensimmäisen eskadroonan tapahtumista jatkosodan aikana. Isäni oli pitänyt lähes koko sodan ajan eskadroonan sotapäiväkirjaa. Muistivihkoja oli useita A5-koossa, muutama hieman pienempiä. Päiväkirjamerkinnät saattoivat olla melko lyhyitä, koska taisteluvaiheessa oleellisinta oli kirjata tapahtumien päävaiheet ja tappiot. Lepojaksojen aikana hän oli ajoittain kirjoittanut tapahtumista yksityiskohtaisempia muistiinpanoja heti tuoreeltaan, ikään kuin jo silloin valmistautuen muistelmien kirjoittamiseen. Paljon on kuitenkin perustunut siihen, mitä hän muistinsa syvyyksistä oli pystynyt poimimaan. Ainakin nimimuisti hänellä oli erinomainen, jota usein ihmettelimme.

Isäni oli eskadroonan lääkintäaliupseeri, joka useimmiten majoittui eskadroonan komentopaikalla. Näin hänellä oli rivisotilasta keskimääräistä parempi näkymä sodan tapahtumiin, mutta kovin selkeää käsitystä niiden liittymisestä sodan kokonaiskuvaan

hänellä tuskin oli, jos sitä taistelutilanteessa monella muullakaan oli. Sen vuoksi olen joiltain osin taustoittanut hänen kuvaamiaan tapahtumia lähdekirjallisuuden perusteella.

Olen myös tarkistanut useimmat käsikirjoituksessa mainitut paikannimet, ja tarvittaessa korjannut niiden kirjoitusasua. Kaikkia paikannimiä en ole löytänyt, varsinkaan vanhan rajan takana olleita paikkoja. Näissä tapauksissa olen jättänyt nimet siihen muotoon, miten hän oli ne kirjoittanut. Osa henkilöiden nimistä, varsinkin vierasperäisistä, oli virheellisesti kirjoitettuja, jolloin olen korjannut niitäkin.

Ratsuväestä saattaa tulla mieleen sapelit pystyssä hyökkäykseen laukkaavat ulaanit. Talvi- ja jatkosodan aikana hevoset olivat kuitenkin lähinnä keino siirtää ratsuväkijoukko nopeasti ja taistelukykyisenä kohteeseen. Taistelut käytiin aina jalkautettuna. Ratsut nopeuttivat joukkojen siirtoa, siksi ratsuväki olikin tyypillisesti nopean toiminnan iskujoukko. Usein se oli reservissä, josta se kasettiin alakynteen jääneiden suomalaisjoukkojen avuksi.

Hevosista luovuttiin sotilaiden kulkuvälineinä Viipurissa maaliskuussa 1943, jolloin hevoset kuljetettiin Lappeenrantaan. Ratsuväki marssi sen jälkeen autokuljetuksin ja jalan. Täysin hevosista ei kuitenkaan luovuttu, sillä ne olivat osoittautuneet korvaamattomiksi huollon kuormastojen kuljettamisessa ja haavoittuneiden evakuoimisessa tietömistä korvista.

Ratsuväkiprikaatin (RvPr) rungon muodostivat Uudenmaan rakuunarykmentin (URR) rakuunat ja Hämeen ratsurykmentin (HRR) ratsumiehet. Rykmenteissä ei ollut pataljoonia, vaan ne jakautuivat suoraan eskadrooniksi, jotka vastasivat jalkaväen komppanioita. Tyypillisesti rykmentissä oli viisi eskadroonaa: esikuntaeskadroona, kolme taisteluyksikköä, konekiväärieskadroona ja kranaatinheitinjoukkue. Hämeen ratsurykmentin miesvahvuus oli jatkosotaan lähdettäessä noin 1 300 miestä ja hieman vajaa tuhat hevosta sekä joukko kuorma-autoja.

Lappeenrannasta lähti 15. kesäkuuta 1941 kohti Ilomantsia kaikkiaan 247 ensimmäisen eskadroonan alkuperäistä ”hakkapeliitaa”. Sodan piti kestää syksyyn, mutta toisin kävi, sillä sota kesti yli kolme vuotta. Jos nuo pojat olisivat tienneet kohtalonsa, olisi se kylmännyt heitä kaikkia: joka toinen saisi kuolettavan tai haavoittavan osuman ja joka toinen säästyisi ruumiinvammoilta. Siviiliin pääsisi kotiuttamishetkellä marraskuussa 1944 vain muutaman joukkueen verran fyysisesti ehjiä, luodeilta ja sirpaleilta välttyneitä, nyt miehiksi varttuneita poikia. Sodan kuluessa eskadroona saisi täydennysmiehiä, joista useimmat olivat saaneet vain kahden kuukauden koulutuksen. Täydennysmiehistä toistasataa kaatuisi, katoaisi tai haavoittuisi. Lopun elämänsä kannettavilta henkisiltä vammoilta säästyisi tuskin kukaan.

Rintamalla toimineet lääkintämiehet kokivat samat – tai jopa paljon pahemmat – sodan kauhut kuin etulinjan sotilaat. He toimivat myös etulinjassa, jossa heidän tehtävänsä edellytti suojatonta liikkeelläoloa taistelutilanteen ollessa päällä. Aseveljien hakeminen altisti heidät sodan verisimmille kasvoille heidän kuljettaessaan vaikeasti haavoittuneita, osa raajojansa menettäneitä, osa kuolevia tai jo kuolleita taistelutovereitaan etulinjan suojapaikkoihin ja edelleen joukkosidontapaikoille tai kaatuneiden kokoamispaikkoihin.

Haavoittuneiden avunsaanti riippui lääkintämiehen rohkeudesta ja neuvokkuudesta. Taistelutilanteessa päätökset oli tehtävä nopeasti, eikä syvälliselle harkinnalle useinkaan ollut aikaa. Kaikkia ei ollut mahdollista tuoda tulen alta pois, vaan oli valittava, kuka tuodaan ja kuka jää odottamaan toista hakukertaa, jos sellaista ylipäätään tuli; perääntymisvaiheessa se lienee ollut mahdotonta. Lievemmin haavoittuneita neuvottiin pyrkimään omin avuin haavoittuneiden suojapaikoille. Odottamaan jätettyjen kohtalo jäi varmasti painamaan monen lääkintämiehen mieltä.

Valmistautuminen

Koulutusvaihe 12.2.1940–29.6.1941

Astuin palvelukseen 15. helmikuuta 1940 alokkaana Jalkaväen koulutuskeskus 4:n Kouvolan kasarmeilla. Monet meistä, useimmat alta kahdenkymmenen, olivat tulleet vapaaehtoisina syksyllä 1939 Vartiomiespataljooniin, joista meitä oli siirretty eri puolilla maata oleviin koulutuskeskuksiin ja niistä edelleen yksikköihin varusmiespalvelukseen. Meillä vuosina 1919–20 syntyneillä ei ollut sotakokemusta, mutta monilla muilla varusmiespalvelusta suorittavilla oli.

Olin ollut 20 päivää alokkaana, kun vannoin sotilasvalan 5.3.1940. Nyt olin jalkaväen sotamies. Seuraavaksi minut komennettiin 17.3. Autokoulutuskeskukseen ja sen Huoltokoulutuskeskuksen aliupseerikouluun Vääksyyn. Täältä sain komennuksen Lääkintäaliupseerikouluun II jaksolle 6.5.1940, mutta sairastuin vakavasti. Olin sairaalassa 25.5.–18.6. ja toipumislomalla 19.6.–17.7.1940, joten minut hylättiin kurssilta. Aloitin kuitenkin jo toipumislomalla II jakson uudelleen heti heinäkuun alussa ja sain kurssin suoritettua elokuun 10. päivä. Olin nyt korpraalin arvoinen lääkintämies.

Lääkintämiesten koulutus liittyi lähinnä ensiapuun, kuten sidontaan ja kuljetuksiin, kun taas lääkintäaliupseerien koulutuksessa

opeteltiin ihmisruumiin anatomiaa, hygieniaa, syöpäläisten hävittämistä, erilaisia haava- ja murtumatyyppejä ja niiden hoitoa, erilaisia sairauksia ja niiden hoitoa sekä lääkeaineoppia. Kovasti meille korostettiin, että haavoittuneiden lämpimänä pitäminen oli yksi lääkintämiesten tärkeimpiä tehtäviä, sillä rintamalla pahin vihollinen saattoi olla armoton pakkanen ja kylmettyminen. Kylmän torjunnan keinoina olivat kuuma juotava, lämmin ruoka ja peitteet.

Lääkintäaliupseerin varusteisiin kuuluivat virvokepullo, käsivarsinauha, puukko, pistooli, kaasunaamari, lääkintäaliupseerin merkki, kompassi, karttalaukku ja vihellyspilli sekä kaksi olkalaukua. Vasen laukku sisälsi kirurgiset sakset, anatomiset pinsetit, kolmikulmaliinan, paketin, jossa oli kolme Gambrik-sidettä, 24 kappaleen paketillisen harsokaistaleita, neulan, ensisiteen ja saippuarasian. Oikeanpuoleinen laukku sisälsi kaksi putkea aspirin-tabletteja, kaksi putkea oopiumtabletteja, yhdet putkelliset lumi-naali-, kodeiini- ja heroiinitabletteja sekä tuubin salisyyლისalvaa ja erilaisia liuoksia, kuten kamferispriitä, jodi- tai tymolispriitä, vety-superoksidia ja boorivettä, lääkelasin, pienen ruiskun, kiinnelaastaria, kimmoisan siteen, pumpulia ja harsokangasta. Paljon tavaraa, jota etulinjan taistelutilanteessa oli liki mahdoton kuljettaa mukana, saati käyttää, kuten tulin myöhemmin huomaamaan.

Valtaosa lääkintäryhmän tavaroista kulki huoltokuormaston ampumatarvikeajoneuvon mukana. Tavaroihin kuuluivat kahdet parit ja talvella ahkiot, kaksi kenttäkirvestä ja lapioita sekä kaksi paria kantohihnoja ja neljä huopaa. Lisäksi kuormastoon kuului lääkintäryhmän reppu, jossa oli erilaisia saksia, atuloita, pyyheliina, sairaskuljetuskortteja, viisi trikoosidettä, viisi kolmikulmaliinaa, kymmenen ensisidettä ja puuvanua yksi paketti. Näiden lisäksi kuormaan kuului peltikotelo, josta lääkintämiehet voivat täydentää kaikkia edellä mainittuja lääke- ja sidetarvikkeita.

Lääkintäaliupseerina tehtäviini kuului vastata lääkintätarvikkeiden huollosta eli työvälineiden, lääkkeiden ja ensiaputarvikkeiden hankinnasta ja riittävyyydestä sekä niiden kirjanpidosta. Lisäksi teh-

tävänä oli toimia lääkintäryhmän esimiehenä. Taistelutilanteessa johdollani tuli perustaa haavoittuneiden suojapaikka (Haav.SJp), jossa tapahtui haavoittuneiden ensimmäinen vastaanotto, tutkiminen ja ensiavun antaminen, lajittelu jatkohoitoon rykmentin joukkosidontapaikalle (JSp) tai lähettäminen takaisin rintamalle, tarvittaessa patruunoiden pois ottaminen ja kuljetusten organisointi. Majoitusalueella lääkintäryhmän tehtäviin kuului myös hygieniasta huolehtiminen ja kenttäkäymälöiden perustaminen.

Elokuun 10. päivä 1940 sain siirron Ratsuväkeen Lappeenrantaan ja siellä ensimmäisen eskadroonan lääkintämieheksi korpraalina, kunnes minut ylennettiin lääkintäaliupseeriksi marraskuun 15. päivä alikersantin arvolla. Ratsuväkeen siirto tarkoitti lisää kouluttautumista, nyt ratsumieheksi. Tutuiksi tulivat termit ulaani, husaari, rakuuna, vikellys, kevennys, ravi, rivi, jne. Aivan kasarmin vieressä, tallien välittömässä läheisyydessä, oli iso harjoituskenttä, jossa aloitettiin ratsastuskoulutus ja tutustuminen hevosiin.

Hevonen tuli olemaan ratsumiehen uskollinen toveri. Koulutuksessa korostettiin huolehtimaan ensin hevosesta ja sitten vasta itsestään. Jokaisella oli oma nimikkohevonen, jonka hyvinvoinnista kunkin tuli omatoimisesti huolehtia. Koulutuksemme ratsuväessä oli monipuolisempaa kuin jalkaväessä, sillä hevosille oli varattu jokaiselta päivältä puolikas niiden puhdistusta ja hoitoa varten. Ratsumiehillä oli tavanomaisten varusteiden lisäksi huollettavanaan kivääri, miekka, hevonen, satula ja päätset, kun jalkaväen sotamiehellä oli huollettavanaan vain kivääri ja joillakin polkupyörä. Ratsumiehillä oli siksi herätys tuntia muita aiemmin, että kaiken ehtisi hoitaa.

Talvisodan reserviläiset oli laskettu siviiliin keväällä 1940, joten koulutuksesta vastasivat pääasiassa kanta-aliupseerit ja talvisodan jälkeen palvelukseen tulleet reservinaliupseerit. Upseereita kasarmissa näkyi vähän, sillä monet heistä olivat erilaisilla kursseilla ja komennuksilla. Hevosten hoito vei paljon aikaa, sillä hevosia oli

pakko-otot ja sotasaalina saadut hevoset mukaan lukien paljon enemmän kuin varuskunnassa oli miehiä. Ensimmäiset uudet alokkaat HRR sai vasta huhtikuussa 1941.

Ratsastuskoulutusta oli monta kertaa viikossa, taisteluharjoituksia kerran kuukaudessa. Koulutukseen kuului ratsastuksen ohella hevosten hoitamista, harjausta ja puhdistusta. Hevosen satuloimista ja satulapakkausten käyttöä opeteltiin myös. Alussa ratsastusharjoitukset käytiin hiekkakentällä, mutta kokemuksen karttuessa tehtiin pidempiä ratsastusreissuja kaupungin ympäristöön. Kentällä harjoiteltiin myös esteratsastusta. Osan aikaa teimme lähistöllä linnoitustöitä.

Ratsuväki oli kuuluisa santseistaan, joskaan minun ei aliupseerina tarvinnut osallistua moiseen simputukseen. Alokkaita vanhat jermut sen sijaan höykyttivät koko lailla. Kasarmin käytävällä oli luonnollista kokoa oleva puuhevonen, jonka jalkoja aina joku alokkaista oli hieromassa, ettei jalkoihin olisi päässyt tulemaan rivi eli ihotulehdus. Lisäksi alokkaan tuli ottaa omat jalkarättinsä, käydä kastelemassa ne pesuhuoneessa ja asettaa puuhevosen kavioiden ympärille kaviokuumeen estämiseksi.

Tulitikkujen hautaamisoperaatiot olivat myös tavallisia. Jos tuvasta löytyi tulitikku, tiesi se koko tuvalle santsia. Sängystä otettiin viltti, jonka päälle asetettiin tulitikku. Kuusi miestä tuvasta komennettiin ottamaan kiinni viltin kulmista ja reunoista ja kantamaan tikkua ulos muun tuvan seuratessa saattojoukkona perässä laulaen matkamiehen virttä. Talleilla alokkaat joutuivat kantamaan satulaa pujotellen hevosten välistä ja alitse. Alokkaita saatettiin kiusata myös antamalla heille vikurihevonen, joka keinui kuin kiikkuvuoli väliin etupää, vuoroin takapää ylhäällä, kun se yritti pudottaa ratsastajan selästään. Vanhat jermut panivat näin vahingon kiertämään, kun olivat itse aikoinaan kokeneet samaa simputusta.

Vapaa-aikoina käytiin kanttiinissa, elokuviissa kasarmin teatterissa ja joskus iltalomilla kaupungilla. Monilla oli vihkoset, joihin

kirjoiteltiin muistoja, tunnettujen laulujen sanoja, lemменrunoja ja tehtiin piirroksia, joita väritettiin puuväreillä. Kirjailuja ja piirroksia tehtiin sekä omaan että muiden vihkoihin. Myös kavereiden nimiä ja osoitteita kerättiin. Jokaisen vihossa oli vähintäänkin Ratsuväkiprikaatin kunniamarssin eli *Hakkapeliittain marssin* sanat:

*On Pohjolan hangissa meill' isänmaa
sen rannalla loimuta lietemme saa
käs' säilöjä käyttäiss' on varttunut siell'
on kunniall', uskolle hehkunut miel'*

*Ja ratsuamme Nevan vuossa juotettihin
Se ui kuni häihin yli Veikselinkin;
Se kalpamme kostavan Reinille toi
ja Tonavasta keisarin maljan se joi!*

*Kun raunion, tuhkan yl' lennetähän,
niin kaviotpa loimun luo säihkyävän
Jok' isku se välkkyy kuin aamun koi
ja vapauden puolesta säilämme soi!*

Välirauhan aikana kesäkuussa 1941 aloin kirjoittamaan muistiinpanoja, sotapäiväkirjaa. Kirjasin päivittäin muistiinpanot sellaisina kuin ne paikan päällä näin ja koin. Pidin sotapäiväkirjaa muutamia lyhyitä taukoja lukuun ottamatta koko jatkosodan ajan.

Vaikka ilmapiiri keväällä oli levoton sodan uhan leijuessa ilmassa, monet purnasivat, kun eivät olleet päässeet siviiliin. Miehistö oli nimittäin päässyt keväällä siviiliin, mutta meitä aliupseereita ei ollut laskettu, mikä herätti meissä kovasti kateutta. Olimme mekin mielestämme toukokuussa palvelleet jo täyden palvelusajan. Tosiasiassa palvelusaikani oli maailmanpoliittisen tilanteen epävarmuuden takia nostettu kahteen vuoteen ja kohdallani se tulisi täyteen vasta 14.2.1942.

Vuonna 1932 säädetyn asevelvollisuuslain nojalla yleiseksi palvelusajaksi oli määrätty 350 päivää eli 11 kuukautta ja 20 päivää sekä reserviupseereiksi tai -aliupseereiksi koulutettavien palvelusajaksi 440 päivää eli 14 kuukautta ja 20 päivää. Asevelvollisuuslakia kuitenkin muutettiin tammikuussa 1941, mikä koski takautuvasti myös meitä 1.1.1940 jälkeen palveluksensa aloittaneita. Lain mukaan palveluksen kesto oli nyt kaikille sama eli kaksi vuotta. Samalla varusmiespalveluksen alkamisikää laskettiin yhdellä vuodella 20 vuoteen. Vuoden 1944 lopussa palattiin vuoden 1932 asevelvollisuuslain palvelusaikoihin.¹

Kun sain komennuksen Ratsurykmentin esikuntavääpeli Talan lomasijaiseksi, minulle tuli tilaisuus kysyä rykmentinkomentajalta, eversti Stackelbergiltä, milloin pääsisimme siviiliin.

– Erikoiskoulutettuja aliupseereita ei toistaiseksi päästetä siviiliin, koska tilanne on tällä hetkellä kriittinen, hän vastasi. – Tilanteen mahdollisesti selkeennyttyä, pääsette heti pois. Saatte kuitenkin erivapauksia lomien suhteen.

Koko kevään elimme radiosta tihkuvaa levottomuutta, orastavaa sodan uhkaa. Saimme koulutettaviksi vanhoja ikäluokkia, joiden joukossa oli muutamia silloisia ja tulevaisuuden nimimiehiä. Koulutuksessa oli kiinnitettävä erityistä huomiota panssarintorjuntaan. Teimme koulutuksen lomassa myös linnoitustöitä Simolassa. Kaivoimme taisteluhautoja ja rakensimme panssariesteitä ikään kuin pahimpaan varustautuen.

Näin jatkoimme palveluksessa odotellen maailmapoliittisen tilanteen selkiintymistä. Toisin kuitenkin kävi. Kesäkuun alussa 1941 koko Lappeenrannan varuskunta alkoi valmistella pitkälle marssille lähtöä, täysin sotavarustein. Varusteita täydennettiin, patruunakampojä ja hevosten satulapakkauksia täytettiin. Varastossa olevat siviilivaatteet lähetettiin kotiin. Tällöin ymmärsimme siviiliin pääsyn tyssänneen lopullisesti ja alistuimme kohtaloomme.

Rykmentinkomentajaksi vaihdettiin eversti Gustaf Ehrnrooth sairastelevan eversti Stackelbergin tilalle. Ehrnrooth otti HRR:n

komentoonsa ja hänestä oli tuleva rykmentin isällinen hahmo, ”isä Kusti”. Hän johti usein karkijoukkona hyökkäävää ratsuväkeämme koko jatkosodan ajan aina Ilomantsin hyökkäysvaiheesta Äänisen rannoille ja edelleen Karjalankannaksen kautta Ilomantsin motti-taisteluihin elokuussa 1944. Sotilaat tulivat kunnioittamaan eversti Ehrnroothia päällikkönä. Hän pikemminkin pyysi kuin määräsi, mikä nosti hänen arvoaan ratsumiesten silmissä. Tuskin kukaan ilkesi jättää häneltä saadun tehtävän täyttämättä.

Rykmentin yleisesikuntaupseerina ja komentajan sijaisena toimivasta ratsumestari Eero Leppäsestä tuli myös poikien suuresti ihailema päällikkö, jolla oli synnynnäiset, luottamusta herättävät päällikön ominaisuudet. Oman yksikköni, ensimmäisen eskadroonan, päälliköksi tuli aikanaan luutnantti Voitto Niskanen, joka omasi myös alaistensa kunnioittamat johtajan ominaisuudet. Eskadroonan vääpelinä toimiva Viljo Huhtinen oli aina tehtäviensä tasalla oleva yksikkömme äitihahmo.

Kesäkuun 15. päivänä 1941 jätimme Lappeenrannan varuskuntakasarmin portit taaksemme. Marssimme kohti Lappeenrannan vanhaa asemaa, joka sijaitsi aivan kaupungin keskustassa, kivenheiton päässä kasarmista. Meidät ja hevoset lastattiin junavaunuihin. Lastausta johtivat eskadroonan päällikkönä luutnantti Risto Vetre varapäällikkönään kornetti Voitto Niskanen. Joukkueiden johtajina toimivat ensimmäisessä joukkueessa kornetti Aarne Rauski, toisessa kornetti Kai Stetler, kolmannessa kornetti Leo Frangen ja neljännessä kornetti Viljo Peura.

Rehumestari vääpeli Lauri Lilja valvoi hevosten lastausta apunaan ylikersantti Thomas Mondrovitsky. He jakelivat ohjeitaan kuormaston lastauksessa ja hevosten talutuksessa vaunuihin. Yksikkömme vääpeli Viljo Huhtinen varmistui, että mukaan tulivat kenttäreitti eli kanuuna, ruokatarpeet ja majoitusvälineet. Eskadroonamme äitinä hänestä tuli meille hyvin tärkeä henkilö yhdessä talousaliupseerin, lähes satakiloisen alikersantti Eino Hakulan ja

kokkiemme Paavo Pasasen ja Lampelan kanssa. Nallimiehenä eli asealiupseerina oli alikersantti Kauko Kaukonen, joka varmisti ase- ja ammushuollon toimivuuden, ja yksikön lääkintäaliupseerina eli väliskärinä olin minä, jonka tuli huolehtia yhdessä lääkintämiesten kanssa ratsuväkemme hyvinvoinnista.

Yksikköemme miesvahvuus oli nostettu sota-ajan taisteluyksiköä vastaavaksi, kaikkiaan 247 mieheen. Rauhanaikainen vahvuus oli ollut noin 200 miestä. Olimme saaneet vahvistuksiksi joukkueen verran reserviläisiä, joista osa oli niin vanhoja, että olisivat kelvanneet meille isiksi. Eskadroonaan kuului neljä joukkuetta ja toimitusjoukkue, johon minä ja lääkintäryhmäni kuuluivat.

Juna vihelsi ja lähti Lappeenrannasta kohti Kouvolaa, jossa siirryimme Mikkeliin meneville raiteille. Mikkeliissä pysähdyimme sivuraiteelle ruokailemaan, jonka jälkeen jatkoimme kohti Pieksämäkeä. Torkuimme härkävaunuissa kuka istuen, kuka maaten. Iltayöstä saavuimme Pieksämäelle ja jatkoimme saman tien kohti Joensuuta. Väliasemilla pidimme lyhyitä ruoka- ja kusitaukoja, juotimme ja ruokimme hevoset. Saavuimme aamuyöstä Joensuuhun, josta juna jatkoi välittömästi kohti Uimaharjua.

Uimaharjussa purimme tavarat ja hevoset vaunuista. Se sujui joutuisasti, koska lastauslaituri oli samalla tasolla junanvaunujen kanssa. Osa ratsuista hyppi ja potki toisiaan kuumissaan, joten miesten oli varottava, etteivät saisi potkuja jalkoihinsa. Vuorokauden kestänyt junamatka oli käynyt niin hevosten kuin miestenkin voimille. Yksikön eläinlääkintäaliupseeri alikersantti Lauri Vålkkyy ja kengitysseppä alikersantti Mikko Heikkilä tarkastivat hevosten kunnon hevostenhoitajat apunaan. Tarkastuksen jälkeen hevoset satuloitiin ja jaloiteltiin. Nousimme ratsaille ja järjestyimme marssia varten paririviin.

Luutnantti Vetre tarkasti yksikön vielä ennen liikkeelle lähtöä ja komensi:

– Liikkeelle, mars!

Hevoset ryhdistäytyivät, niiden korvat nousivat pystyyn tuon

tutun komennon jälkeen ja niin eskadroomamme lähti terävästi astuen kohti itää. Marssimatka oli kuitenkin lyhyt: majoituimme Uimaharjuun läheisen metsän reunassa olevalle kankaalle. Raken-
simme hevosille parret, sen jälkeen pystytimme itsellemme teltat.

Kesäkuun 17. päivänä määrättiin yleinen liikekannallepano eli ”ylimääräiset harjoitukset”. Reserviläiset olivat jo saaneet henkilö-
kohtaisen kirjeen, jossa heitä pyydettiin kokoontumaan 18. kesäkuuta
ennalta määrättyihin paikkoihin. Kaikkiaan noin 630 000 miestä ja
naista sai kutsun ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Joukkoja alkoi
virrata rajaa kohden yhä enemmän. Eri puolilta maata kolisteli ruuh-
kaisia raiteita pitkin loppumattoman pituisia junia kohti itää.

Saimme Uimaharjussa kaksi viikkoa taistelukoulutusta, mikä oli-
kin tarpeen, sillä nuorin ikäluokka oli ehtinyt saada koulutusta vain
kaksi kuukautta, ja vanhimmat reserviläisistä olivat jo unohtaneet
osan oppimastaan. Hyökkäsimme oletettua vihollista vastaan, har-
joittelimme puolustamista ja hallittua perääntymistä. Kaikkialla
kaikuivat komennot:

– Eteenpäin, eteenpäin! Maahan meno ja kaivautuminen ovat
erittäin tärkeitä, selosti kornetti Rauski joukkueensa miehille.

Miehet syöksyivät, löivät maihin, kierähtivät sivuun, taas lyhyt
syöksy, kierähdys, syöksy. Näin jatkui, kunnes joukkueiden johtajat
kutsuivat joukkonsa kokoon palautetta varten.

– Kolmas joukkue kokoon tänne, kuului kornetti Frangenin
terävä komento.

Miehet olivat likaisia, hikisiä ja lopen uupuneita. Taukoa ei
suotu: ryhdyimme harjoittelemaan kaivautumista. Jokainen teki
itselleen poteron. Tulimme lähiviikkoina karvaasti huomaamaan,
ettei poteron kaivamisessa kannattanut säästellä voimiaan, sillä
kunnon potero oli hyvä henkivakuutus. Lisäksi opeteltiin purilai-
den tekoa ja käyttöä, sillä hyvin tiedettiin, ettei Ilomantsin korvissa
mitään teitä ollut, joten haavoittuneiden evakuointi ja myös muu
huolto tuli järjestää kantaen tai hevosilla.

Vietimme ensimmäisen juhannuksen Pohjois-Karjalan korvessa leirielämän merkeissä, sodan varjojen pimentäessä tulevaa kesäämme. Uimaharju oli sinänsä kaunista seutua Rukaveden, Pielisen eteläosan rannoilla. Saimme täällä esimakua sodan kurimuksesta itikoiden ynistessä ympärillämme, vaanien vertamme ja pistäen piikkiänsä ihmme läpi ja imien ahnaasti itsensä kylläisiksi jättäen korvaukseksi kovan kutinan. Näitä pikku vihollisia oli taivaanranta mustanaan. Kummallisinta oli, että noille pirun inisijöille ei maistunut kaikkien veri, vaan ne valitsivat uhrinsa jättäen toiset tyystin rauhaan.

Juhannuksena kuulimme, että Saksa oli hyökännyt Neuvostoliittoon – sota oli syttynyt. Osa pojista innostui.

– Nyt meidän ei tarvitse taistella yksin ryssää vastaan, saammehan tukea Suur-Saksasta! intoili eräs nuorukaisista.

– Sota on paska juttu, totesi talvisodassa mukana ollut vääpeli Huhtinen kohdistaen sanansa noille muutamille intomielisille, puisteli päätään ja pani tupakaksi.

Kesäkuun 25. päivä vihollisen pommikoneet ilmestyivät monissa paikoissa Suomen ilmatilaan. Seuraavana päivänä presidentti Risto Ryti piti radiopuheen, jossa hän totesi Suomen olevan taas sodassa: ”Kun Neuvostoliitto nyt on levittänyt sotatoimensa Suomen alueelle, on meidän velvollisuutemme puolustautua, ja me teemme sen päättäväisinä ja yksimielisenä kaikin käytettävissä olevin moraalisin ja sotilaallisin keinoin.” Neuvostokoneiden pommitukset jatkuivat useita päiviä kohdistuen lähinnä siviiliväestöön, mikä nostatti meissä suuren kiukun venäläisiä kohtaan.

Marssi kohti itärajaa 30.6.–9.7.1941

Kesäkuun viimeisenä päivänä lähdimme Uimaharjasta ratsain maantietä myöten. Hevosia kulki näkymättömiin saakka ulottuvana jonona perässämme, samanlainen jono ratsuja edessäpäin, kaikilla suunta kohti itää. Tomu nousi tien pinnasta ja kuivasi kurkua. Ratsastimme Lylykosken kautta Lylyvaaraan ja Kirvesvaaraan,

jossa vihdoinkin yövyimme. Purimme teltat kuormastosta, laitoimme ne pystyyn ja asensimme kamiinat, vaikka kesän lämmössä ne jäivät turhiksi. Tulipahan tuotakin harjoiteltua. Sitten kävimme iltaruokailulla, jota seurasi iltahartaus ja nukkumaanmeno.

Aamuteen jälkeen huolsimme hevosen selässä kipeytyneitä jalkoja ja takapuolta, mikä oli joillakin jo hautunut auki hankautuessaan satulakaareen. Päivällä saimme täydennystä reservistä. Aktiiviupseereista ja -aliupseereista osa vaihtui reservinupseereiksi ja -aliupseereiksi. Pojat tervehtivät muutoksia ilolla, sillä nyt pääsimme noista kenkkumaisista kihoistamme kerralla eroon. Eskadroonamme päällikkö, luutnantti Vetre, meni myös vaihtoon, ja tilalle tuli luutnantti Eino Aapro. Luutnantti Vetre siirrettiin Savonlinnan sotilaspiiriin. Hän ei ollut erityisen suosittu ratsumiesten keskuudessa, mikä saattoi ainakin osaksi olla syynä siirtoon.

Seuraavana päivänä marssimme jatkui. Ratsastimme erittäin huonoa sivutietä pitkin 40 kilometriä itään päin. Meillä ei ollut hevosten selässä hätää, mutta kannoimme huolta, miten kuormastomme pärjäisi. Yksi ryhmä komennettiinkin vääpeli Liljan avuksi auttamaan tarvittaessa kuormaston etenemisessä.

Yhden yön levon jälkeen seurasi 22 kilometrin marssi Ilomantsiin, josta jatkoimme Ilomantsin–Liusvaaran tietä pitkin 12 kilometriä Lehmilammelle. Saimme tauon, kävimme uimassa lammessa ja valmistauduimme ruokailuun. Lepoaikana täytimme ensimmäistä kertaa konepistoolien ja pikakiväärien lippaita kovilla panoksilla. Saimme määräyksen laittaa kaikki aseet muutenkin kuntoon.

– Lataa ja varmista, kaikuvat komennot.

Rajalle ei ollut enää montaa kilometriä. Valmistauduimme kohtaamaan vihollisemme.

Lehmilammen maastossa näimme talvisodan aikaisia muistoja: korsuja, juoksuhautoja, hylsyjä, vaatteiden riekaleita. Maasto oli muutoinkin sodan runtelemaa. Kurkistimme uteliaina erään korsun suuaukosta ja astuimme sisään.

– Hyi helvetti, täällähän haisee mädäntynyt, ummehtunut ilma, huudahti Eino Roiha.

Vetäydyimme nopeasti pimeästä korsusta raikkaaseen ulkoilmaan. Korsun suuaukon lähettyvillä oli vanhoja toppatakin ja -housun riekaleita, joita oli jäänyt viholliselta muistoiksi. Mies niiden sisällä oli jo aikaa sitten lahonnut tai eläimet syöneet. Kovia taisteluita oli täälläkin, näin kaukana rajasta ja Suomen puolella, käyty. Jännitys kohosi, mikä meitä edessä odottikaan.

Päivä oli lämmin, kuten heinäkuun lopulla kuuluukin, parasta heinäntekoilmaa.

– Mekin valmistaudumme täällä heinäntekoon, niittopuuhiin, sanoi luutnantti Aapro kiertäessään tarkastamassa majoitus-alueitamme.

Koska yö oli lämmin ja kuiva, loikoilimme havuvuoteillamme teltoissa vain pikkuhousut jalassa. Havujen päällä oli armeijan viltit. Näin yövyimme keskikesän suloisessa lämmössä huomisesta täysin tietämättöminä, kunnes heräsimme alikersantti Edvin Haapalan huutoon:

– Herätkää kaikki paskapäät, nyt on aamu ja aamusaikka odottaa!

– Alikersantti, leirimajoituksessa herätys on aina hiljainen, huomautti eräs ohi kävellyt kornetti. – Ymmärrätte varmaan, minkä vuoksi.

– Kyllä, herra kornetti, vastasi Haapala.

Teltoissa alkoi kuhina. Oviaukoista tuli ulos vaikka minkälaista miestä haistellen ilmaa ja vetäytyen heittämään vettä. Ratsumies Paavo Pasasella oli jo valmiina tsaiju, tuo ruskea neste, jota hän jakoi keittäjien kanssa pakin kanteen. Lisäksi saimme neljä palaa vanikkaa, kuusi palaa sokeria sekä voi- tai hunajanapin vanikan päälle. Useimmat valitsivat voina. Joinakin aamuina tulisimme saamaan myös marmeladia. Näillä eväillä tulisi käynnistymän moni aamu, mutta tulisi myös aamuja, jolloin emme saisi mitään.

Aamuteen jälkeen alkoi varusteiden tarkastus. Eskadroonan päällikkö ja joukkueiden johtajat tarkastivat, että kaikilla oli kone-

pistoolin lippaat ladattuina ja patruunakammoissa kiväärin patruunat. Lisäksi jaettiin patruunarasioita taskuihin. Valmistelimme koko päivän varusteitamme ja puhdistimme aseitamme. Asealiupseeri Kaukonen valvoi aseiden huoltoa, ja kehotti kaikkia olemaan niiden kanssa varovainen, koska nyt olivat kovat lippaissa.

– Aseiden kanssa ei leikitä, ne on tarkoitettu vain vihollista vastaan, ohjeisti Kaukonen.

Heinäkuun 5. päivä lähdimme ratsastamaan Oinassalmen yli ja edelleen Möhkön ohitse, kunnes ennen Leminahoa käännymme Teppanan kohdalla vasemmalle järven rantaan Särkänvaaraan, jonne majoituimme. Tämänkin marssimatkan varrella oli talvisodan aikaisten taisteluiden jälkiä ja venäläisten havumajoja. Niistä oli vain kehikot jäljellä: neulaset olivat rapisseet, mutta muodon ja tekotavan niistä näki. Väapeli Huhtinen – talvisodan veteraani – vakuutti, että venäläiset kurvottelivat niissä pakkasta piilossa useita päiviä. Talvisaikaan majat oli vuorattu lumella ja lattialla oli paksu kerros lunta ja havuja, jotka eristivät maasta huokuvaa kylmyyttä, josta talvisodan aikaan ei ollut puutetta mittarilukemien ollessa usein päälle 40 pakkasastetta. Päivittelimme, kuinka kukaan on voinut niissä selvitä hengissä.

Meillä oli sentään teltat, ajattelin, kun pystytimme niitä lähistöllä olevan lammen rannalle. Näihin puolijoukkuetelttoihin mahtui pari ryhmää, puoli joukkuetta kerrallaan. Ainakaan kesällä näissä ei ollut hullumpi asustella, mutta miten lienee talvella, kun ulkona paukkuvat pakkaset ja viima puhalttaa, mietiskelin tulevaa aprikoiden.

Rakensimme käsihevosille suojat ja jätimme hevoset hevoshoitajien huollettaviksi ja ruokittaviksi. Muu osa eskadroonastamme jalkautui taisteluyksiköksi. Siirryimme jalkaisin ensimmäiseen varmistustehtäväämme Leminahoon. Täällä saimme ensimmäiset kranaattikeskitykset. Se oli sodan esimakua meille ensikertaisille.

– Eihän nämä ole kuin nakun ammuksia, pienen kranaatin-heittimen kranaatteja, ”kranuja”, kuten vanhemmat, jo talvisodassa mukana olleet sanoivat naureskellen.

Meistä ne pamahtivat kovasti iskeytyessään maahan, ja rautaiset kuorenkappaleet vonkuivat ilkeästi levitessään ympäristöönsä. Veteraanit kertoivat kranun äänestä tietävänsä, tuleeko se lähelle vai kauas:

– Jos kranaatti ujeltaa, se menee kauas, jos suhahtaa, se tulee lähelle.

Kukaan ei haavoittunut tässä keskityksessä. Oli onneksemme ollut vain ujeltavia kranaatteja.

Jäimme leiripaikalle useammaksi päiväksi. Leirialueen varmistuksena oli useita parivartioita, ja vartiopaikalla oli ehdoton tupakointikielto. Tällä varmistusajalla kävimme partiossa vihollisen puolella, ja viholliset meidän puolellamme. Partioihin haalittiin vapaaehtoisia. Vankeja tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa. Heti ensimmäisellä partioreissulla tuli yksikkömme ensimmäinen sankarivainaja: korpraali Olli Juhola kaatui yhteenotossa vihollispartion kanssa. Olimme kaikki hiljaisia tämän nuoren ja vaatimatoman toverimme, sankarivainajan, ympärillä.

Lähdin itsekin ensimmäisen kerran partioon, mikä tuntui jännittävältä. Partiota johti kokenut kersantti Väinö Kähkönen. Kohteenä oli Piilovaara, jossa vihollisia oli aamulla havaittu. Edellispäivänä eräs miehistämme oli partioreissulla jäänyt vangiksi juuri samassa paikassa. Venäläiset olivat kuljettaneet häntä noin kolme kilometriä, mutta hän pääsi pakenemaan ja palasi yksikköömme. Me emme kuitenkaan tavanneet alueella enää ketään.

Seuraavat viisi päivää varmistelimme ja harjoittelimme hyökkäystä Louhivaaraan. Suoritimme päivittäin tiedustelua vihollisesta ja kaivoimme poteroita suojautuaksemme tykistön ja heittimien kranaateilta. Aloimme olla valmiita kohtamaan siviilien pommittajat.

Hyökkäysvaihe

Tulikaste Louhivaarassa 10.7.–15.7.1941

Hyökkäys Louhivaaraan käynnistettiin heinäkuun 10. päivä kello 19.00. Oli kaunis ja lämmin kesäilta. Etenimme uudelle, talvisodan rauhan rajalle koko rykmentin voimin, käsihevoset oli jätetty majoitusalueelle. Kiersimme metsien kautta Louhivaaran takapuolelle ja pääsimme aamun jo sarastaessa vihollisen huomaa-matta aivan sen asemien taakse. Venäläisten asemat olivat vaaran laella, meitä selvästi korkeammalla, vahvasti rakennettuja pesäkkeitä ja bunkkereita.

– Eteenpäin, eteenpäin, kaikuivat huudot.

Syöksypartiot lähtivät hyökkäykseen kohti mäkeä, mutta vihollisen bunkkerit olivat paljon lujemmat ja joukkojen vahvuus paljon suurempi kuin olimme aavistaneet. Hyökkäyksemme pysähtyi rinteeseen vihollisen asemista tulevaan ankaraan kone- ja pikakiväärituleen.

Ampuminen sai venäläiset liikkeelle, he nousivat asemistaan ja lähtivät hyökkäämään meitä kohden laajalla rintamalla. Ryssiä tuli suurin joukoin joka puolelta aseet luoteja sylkien. Jouduimme saarroksiin ja pakokauhu valtasi osan miehistä, jotka juosten pakenivat eri suuntiin. Koko rykmentti joutui hetkessä hajaannuksiin.

Luotisade oli tauotonta, luodit vihelsivät korvissa, napsahtelivat puiden runkoihin lennättäen puunsäleitä ja pölyttäen maata. Omat ja vihollisen joukot olivat menneet hetkessä sekaisin: osa pakeni länteen, osa jäi vihollisten keskelle.

Sidoin muutamia haavoittuneita, joiden vammat eivät onneksi olleet vakavia ja he pystyivät liikkumaan omin voimin. Luutnantti, pastori Olli Tarvainen oli toimitusjoukkueen johtaja, jonka mukana olimme parin lääkintämiehen kanssa jääneet muista jälkeen haavoittuneiden luokse. Etsimme hänen kanssaan toista vuorokautta ulospääsytietä piileskellen vihollisten keskellä. Onnistuimme lopulta murtamaan aukon vihollisen ketjuun ja pääsimme peräntymään omiemme joukkoon pahimmin haavoittuneita raahaten. Kuulimme jälkeensä, että vääpeli Huhtinen oli jo ilmoittanut meidät kadonneiksi. Tämä ensimmäinen hyökkäyksemme päättyi sekasortoon, sillä vastus oli ennakoitua kovempi, ja me olimme vielä kovin kokemattomia.

Rykmentin kokoonnuttua laskimme eskadroonamme tappiot: yksi kaatunut, neljä haavoittunutta ja neljä kadonnutta. Ratsumies Pentti Nieminen kaatui, alikersantti Kaino Sopala, korpraalit Tauno Sorvali ja Gunnar Åkerman sekä ratsumies Sulo Virolainen haavoituivat. Ratsumiehet Pentti Muurainen, Olavi Mäenpää, Uuno Ratilainen ja Lauri J. Salmio katosivat, joko kaatuivat tai jouduivat vangeiksi.

Joukot saatiin vähitellen kokoon, kun miehiä palaili yksikköihinsä. Jatkoimme Leminahossa varmistamista. Vihollinen ampui heittimillä häirintätulta saamatta kuitenkaan suurempaa vahinkoa aikaan. Lepäilimme vielä seuraavan päivän.

Heinäkuun 13. päivän iltana ryhdyimme valmistautumaan uuteen hyökkäykseen. Aloitimme etenemisen kello 23.00 kohti Louhivaaraa, tällä kertaa suoraan Leminahon kautta. Ylitimme onnellisesti valtakunnan uuden rajan kello 0.05 ja pääsimme aivan Louhivaaran tuntumaan, kun vihollinen avasi yllättäen tulen.

Kyseessä olivat ilmeisesti heidän etuvartiomiehensä. Tulitus sai alkuun pientä hämminkiä joukoissamme, kun räjähtävät luodit räiskyvät puissa. Odotimme hetken, kunnes kaikki rauhoittuivat ja jatkoimme hyökkäystä. Se ei kuitenkaan edennyt, vaan kilpistyi venäläisten vahvaan konetuliaseiden tulitukseen. Aamukuu-delta jouduimme vetäytymään. Jäimme varmistamaan Louhivaaran etelänpuoleiselle rinteelle.

Iltapäivällä ylitimme partiomatkalla Louhivaaraan menevää tietä, jonka vihollinen oli miinoittanut. Joukkueen varajohtaja, kersantti Väinö Kähkönen, rohkea ja aina vapaaehtoinen partionvetäjä, varoitti miinoista ja neuvoi meitä keltanokkia tien ylittämisessä:

– Älkää pojat tallatko tiellä kohtaan, jossa on pengottu hiekkaa tai multaa. Astukaa koskemattomaan tien pintaan tai isojen kivien päälle, siellä ei ole miinoja.

Sovimme, että hyppäämme kivetä kivelle ja että Kähkönen näyttää tietä, niin me seuraamme samoissa jäljissä. Tie tuli ylittää nopeasti, sillä se oli vihollisen tulen alla.

Kersantti Kähkönen pääsi ripeästi tien yli ja hyppäsi tien ravissa olleen kiven päälle. Silmät sokaisi leimahdus, hiekkaa ja multaa lensi päällemme ja korvia huumaava räjähdys raastoi korvia. Ratsumies Arvo Pelli, joka oli edennyt Kähkösen jäljissä keskelle tietä, hävisi tomu- ja savupilveen. Pilven selvittyä näimme kersantti Kähkösen pahoin silpoutuneena. Ainoastaan yläruumis, toinen käsi ja pää olivat jäljellä. Hän oli kuitenkin vielä tajuissaan ja sopersi jotain miinasta. Hän menetti kuitenkin nopeasti tajuntansa. Myös Pelli menehtyi, ja sirpaleista haavoittui neljä miestä. Teimme paljain päin kunniaa sotamme neljännen päivän sankarivainajille. Sidoin haavoittuneet nopeasti. Kaikki pystyivät kävelemään, osa palasi asemiimme, osa tuli mukaamme. Jatkoimme kesken jäänyttä tehtävää kersantti Pekka Suomalaisen johdolla.

Aamuyöstä alkoi kolmas hyökkäys Louhivaaraan, tällä kertaa Louhivaaran taloaukean pohjoispuolelta. Nyt mukana olivat ratsu-